

Asia: VN/6802/2020

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi

1) Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VANE yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että yhteiskunnan painopiste muuttuu. Digitaaliset palvelukanavat tulevat käytetyimmiksi ja kansalaisyhteiskunta siirtyy entistä enemmän verkkoon. Näissä olosuhteissa on olennaista kysyä; kenellä on pääsy palveluihin ja kuka voi ottaa osaa tähän digitaaliseen yhteiskuntaan, toteutuuko tosiasiallinen yhdenvertaisuus kaikkien kansalaisten osalta.

Vammaisten ihmisten kannalta on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että vammaiset ihmiset voivat toimia mahdollisimman pitkälle kuten muutkin kansalaiset. Useimmiten tämä edellyttää saavutettavuuden varmistamista. Toisaalta silloin, jos vammaisen henkilö tarvitsee digitaalisen henkilöllisyytensä todentamiseen toisen henkilön apua, on silloinkin varmistettava mahdollisimman pitkälle viety vammaisen ihmisen itsemääräämisoikeus. Edelleen toimintarajoitteisten ihmisten joukossa on ihmisiä, jotka tarvitsevat puolesta toimimista ja sekin tulisi olla mahdollista.

VANE katsookin, että julkisen vallan tulisi olla vahva toimija turvattaessa kaikille kansalaisille mahdollisuudet ja välineet yhdenvertaiseen sähköiseen asiointiin ja silloinkin, kun toimijat ovat yksityisiä, on sääntelyllä turvattava kansalaisten yhdenvertaisuus. Suomi on sitoutunut YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteisiin, joihin sisältyvät mm. vammaisten ihmisten yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus, esteetön pääsy palveluihin ja kaiken kaikkiaan oikeus itsenäiseen elämään. VANE pitääkin erityisen tärkeänä digitaalisen henkilöllisyyden kehitystyössä yhdenvertaisuusnäkökulman läpileikkaavuutta.

2) Kommentit arviomuistiossa esitettyyn toiminnalliseen ratkaisuun

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriön hankkeen keskeisenä ehdotuksena on viranomaisen tuottama digitaalinen todistus, joka osoittaa henkilön liitoksen hänestä teh-tyyn väestötietojärjestelmäkirkjaukseen sekä menetelmät tämän osoittamiseksi asioitaessa digitaalisessa-, puhelin- tai käyntiasioinnissa. Digitaalinen todistus edellyttää lisäksi digitaalista tallennusmenetelmää, ”digitaalista lompak-koa”, jonne henkilöllisyyden osoittava todiste voidaan tallentaa ja josta sitä voidaan hyödyntää. Näiden valtion tuottamien menetelmien avulla olisi mahdollista toteuttaa myös digitaalinen henkilökortti.

Digitaalisen todistuksen olisi tarkoitus vastata luonteeltaan passin tai henkilökortin käyttöä virallisena henkilöllisyyttä osoittavana asiakirjana. Henkilökortin ja passin myöntäminen on viranomaisille kuuluva yksinoikeus. Digitaalisen identiteetin luomista ja myöntämistä voidaan verrata näiden asiakirjojen myöntämiseen, mutta tämä edellyttää tiettyjä lainsäädännön muutoksia, joilla digitaalisen identiteetin asema vahvistetaan lainsäädännössä henkilöllisyyttä osoittavana asiakirjana tai vastaavana sähköisenä todisteena. Tällöin digitaalisen identiteetin muodostaminen, eli valtion takaaman ydinidentiteetin muodostaminen digitaalisessa muodossa, olisi julkisen vallan käyttöä eikä siihen pitäisi liittyä riskiä siitä, että sitä pidettäisiin taloudellisena toimintana. Käytännössä tämä tarkoittaisi muutoksia nykyisen sähköisen tunnistamisen markkinalle, jossa identiteetti ja sen käyttämisen väline ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa.

VANE pitää tehtyjä keskeisiä ehdotuksia tarkoituksenmukaisina, kunhan käytännön toteutuksessa huomioidaan eri tavoin toimintarajoitteiset ihmiset niin saavutettavuuden, henkilökohtaisen avun kuin toisen puolesta toimimisenkin osalta. Nykyisessä tilanteessa osa vammaisista ihmisistä on jäänyt toimintarajoitteidensa vuoksi esimerkiksi ilman pankkitunnuksia, jolloin heidän on lähes mahdotonta käyttää digitaalisia palveluja. Tämä siitä huolimatta, että vuoden 2017 alusta tehtiin muutos luottolaitostoimintaa koskevaan lainsäädäntöön (1054/2016), jonka piti mahdollistaa kohtuullisena mukautuksena esim. henkilökohtaisen avun käyttö. Tämän vuoksi ehdotus, jossa ns. ydinidentiteetti ja sen käyttämisen väline erotettaisiin, on kannatettava ja olisi edistysaskel vammaisten ihmisten kannalta.

3) Kommentit arviomuiston sisältämästä oikeudellisesta arviosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arviomuiston lainsäädännöllinen tarkastelu keskittyy erityisesti kilpailu- ja valtioneuvoston päätelyyn, perusoikeuksien toteutumiseen digitaalisten palvelujen käytössä sekä vahvan sähköisen tunnistamisen ja henkilöllisyyttä osoittavien asiakirjojen sääntelyn rooliin digitaalisen henkilöllisyyden kehityksessä. Teh-tyjen lainsäädännöllisten arvioiden perusteella viranomaisen rooli on selkeä virallisen henkilöllisyyden ja sitä osoittavien asiakirjojen osalta. Sähköisessä asioinnissa viranomaisilla nähdään mahdollinen rooli myös julkisen sektorin palveluja tukevien tunnistuspalvelujen tuottamisessa.

VANE pitää erittäin tärkeänä, että muistiossa on otettu vahvasti esiin perusoi-keuksien toteutuminen. Muistiossa on niin ikään huomioitu yhdenvertai-suuslainsäädäntö kohtuullisine mukautuksineen, YK:n vammaisyleissopi-mus, vammaisiin ihmisiin liittyvät erityiskysymykset, mukaan lukien vajaaval-taisuus.

On hyvä, että muistiossa on kiinnitetty huomiota vajaavaltai-sten ihmisten kohdalla mahdollisiin ongelmatilanteisiin, mm. siihen, että edunvalvojan val-tuutus ei aina yksin riitä. Näihin olisi syytä löytää jokin ratkaisu. VANE haluaa kiinnittää vielä erityistä huomiota niihin tilanteisiin, joissa vammaiset ihmiset ovat täysin toimivaltaisia, mutta tarvitsevat kuitenkin välttämättä toisen ihmi-sen apua, esimerkiksi käsien tms. toimimattomuuden tai hallittavuuden vuok-si, mutta he eivät halua missään tapauksessa luovuttaa toimivaltuuksiaan toiselle henkilölle, kuten henkilökohtaiselle avustajalle. Tulevaisuudessa näihin tilanteisiin liittyvistä juridisista ongelmista tulisi päästä eroon ja nämä tilanteet olisi syytä huomioida myös muistiossa. VANE katsoo myös, että rat-kaisuja tulisi ensisijassa hakea kaikille sopivan suunnittelun kautta, ei vain yksittäistapauksia koskevilla kohtuullisilla mukautuksilla. Kohtuulliset mu-kautukset eivät myöskään ulotu ikäihmisiin, eikä digitalisaatio saisi johtaa edunvalvonnan tarpeen lisääntymiseen.

4) Muut kommentit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE on valtioneu-voston asettama neuvottelukunta, joka toimii YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016; YK:n vammais-yleissopimus) kansallisena koordinaatiomekanismina. Vammaisyleissopimus on Suomessa osa velvoittavaa lainsäädäntöä. VANE tarkastelee asiaa vammaisyleissopimuksen näkökulmasta.

VANE pitää erinomaisena asiana, että hankkeeseen on osallistettu YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisesti vammaiset ihmiset ja heitä edustavat järjestöt. Myös vammaisille ihmisille suunnattu kysely oli niin ikään tärkeä osallistava toimenpide.

Heikkonen Merja
Sosiaali- ja terveysministeriö - Vammaisten henkilöiden oikeuksien
neuvottelukunta VANE